

Türkiye’de NANDA-I, NOC ve NIC sınıflama sistemlerinin etkinliğinin değerlendirildiği lisansüstü hemşirelik tezlerinin incelenmesi

Investigation of post-graduate nursing thesis which evaluate the efficiency of NANDA-I, NOC and NIC classification systems in Turkey

Dercan Gençbaş¹, Damla Bayrak², Fatma İlknur Çınar³

¹ Dr.Öğr.Üyesi, Sağlık Bilimleri Üniversitesi Gülhane Hemşirelik Fakültesi Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı, Ankara, dgenccbas@gmail.com, 0000-0002-8053-754X

² Arş.Gör. Çankırı Karatekin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü, Çankırı, damlabayrak85@gmail.com, 0000-0003-4419-1753

³ Prof.Dr. Sağlık Bilimleri Üniversitesi Gülhane Hemşirelik Fakültesi İç Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Ankara, fatmailknur.cinar@sbu.edu.tr, 0000-0001-6394-8331

ÖZ

Amaç: Hemşirelik bakımında uluslararası standart sınıflama sistemlerinin kullanılması hasta çıktılarının iyileştirilmesinde etkili olmasına rağmen yapılan çalışmalar sınırlı sayıdadır. Bu sistematik derlemede amaç, Türkiye’de NANDA-I, NOC ve NIC sınıflama sistemlerinin etkinliğinin değerlendirildiği lisansüstü hemşirelik tezlerinin incelenmesidir. **Gereç ve Yöntem:** Bu sistematik derleme çalışmasının verileri retrospektif olarak elde edilmiştir. Veri taraması 2012-2022 yılları arasında Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Ulusal Tez Tarama Merkezi’nde yayınlanan tezler için yapılmıştır. Taramada “NANDA”, “NOC”, “NIC”, “hemşirelik süreci”, “hemşirelik tanısı”, “sınıflama”, “hemşirelik çıktısı”, “hemşirelik girişimi” ve “hemşirelik” anahtar kelimeleri kullanılmıştır. Araştırmaya erişime açık, tam metnine ulaşılan, yönteminde NANDA-I, NOC ve NIC sistemlerini birlikte kullanan, deneysel araştırma tasarımı olan ve hemşirelik alanında yapılan tezler dahil edilmiştir. Tarama sonucunda 133 teze ulaşılmıştır. Dahil edilme kriterlerine uyan sekiz tez araştırma kapsamına alınmış ve tam metinleri detaylı incelenmiştir. **Bulgular:** İncelenen tezlerin altısı doktora ve ikisi yüksek lisans tezidir. Tezlerin hepsi 2015 yılı ve sonrasında yapılmıştır. Tezlerin örneklem grubunu hastalar (n=5), hasta yakınları (n=1) ve hemşirelik öğrencileri (n=2) oluşturmuştur. Hastalarla ve hasta yakınlarıyla yürütülen çalışmalarda, üç sistemin birlikte kullanılmasının bakım üzerinde olumlu etkileri gösterilmiştir. Hemşirelik öğrencileriyle yürütülen çalışmalarda, hemşirelik eğitiminde üç sistemin birlikte kullanılmasının hemşirelik süreci öğretiminde etkili olduğu belirlenmiştir. **Sonuç:** Çalışma sonuçları gösteriyor ki, üç sistemin birlikte kullanılmasının hasta bakımı ve hemşirelik eğitiminde olumlu etkileri vardır. Bu kapsamda NANDA-I, NOC ve NIC sistemlerinin birlikte kullanıldığı çalışmalar yapılarak kanıtların artırılmasına ihtiyaç vardır. Ayrıca, bakım kalitesini artırmak ve bakım süreçlerini maliyet etkin bir şekilde yürütebilmek için uygulamada bu sistemlerin hemşirelik bakımına entegre edilmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler:
NANDA-I, NOC, NIC, Hemşirelik Bakımı, Hemşirelik Eğitimi.

Key Words:
NANDA-I, NOC, NIC, Nursing Care, Nursing Education.

Sorumlu Yazar/Corresponding Author:
Dr.Öğr.Üyesi, Sağlık Bilimleri Üniversitesi Gülhane Hemşirelik Fakültesi Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı, Ankara, dgenccbas@gmail.com, 0000-0002-8053-754X.

DOI:
10.52880/sagakaderg.1267191

Gönderme Tarihi/Received Date:
21.03.2023

Kabul Tarihi/Accepted Date:
30.08.2023

Yayımlanma Tarihi/Published Online:
01.12.2023

ABSTRACT

Aim: Although the use of international standard classification systems in nursing care is effective in improving patient outcomes, studies are limited. The systematic review aims to examine the postgraduate nursing theses in Turkey in which the effectiveness of the NANDA-I, NOC, and NIC classification systems are evaluated. **Materials and Methods:** The data of this systematic review were obtained retrospectively. Data searching was carried out for the theses published in the National Thesis Screening Center of the Council of Higher Education between the years 2012-2022. The keywords “NANDA”, “NOC”, “NIC”, “nursing process”, “nursing diagnosis”, “classification”, “nursing outcome”, “nursing intervention” and “nursing” were used in the search. The theses that are accessible to the research, whose full text is accessible, which use NANDA-I, NOC, and NIC systems together in their methods, which are in experimental research design, and which are made in the field of nursing are included. As a result of the search, 133 theses were reached. Eight theses that met the inclusion criteria were included in the research and their full texts were examined in detail. **Results:** Six of the theses examined are doctoral and two are master’s theses. All of them were carried out in 2015 and after. The sample group of the theses consisted of patients (n=5), patient relatives (n=1), and nursing students (n=2). In studies conducted with patients or their relatives, the positive effects of using the three systems on care have been shown. In studies conducted with nursing students, it has been determined that the use of three systems together in nursing education is effective in teaching the nursing process. **Conclusion:** The results of the study show that the use of the three systems together has positive effects on patient care and nursing education. In this context, there is a need to increase the evidence by conducting studies in which NANDA-I, NOC, and NIC systems are used together. In addition, it is recommended to integrate these systems into nursing care in practice in order to increase the quality of care and to carry out the care processes in a cost-effective.

GİRİŞ

Hemşirelik sürecini temsil etmek ve hemşirelik faaliyetlerini yönlendirmek için hemşirelik sınıflandırma sistemi (HSS) olarak da adlandırılan standart hemşirelik terminolojileri kullanılmaktadır. HSS'nin kullanımı; hastaların sağlığını geliştirmekte, hasta çıktılarına iyileştirmekte ve bakım kalitesini artırmaktadır. Ayrıca hemşirelik mesleğinin görünür olmasına da katkı sağlamaktadır (Othman ve ark., 2020; Zhang ve ark., 2021). Standart hemşirelik terminolojisi, hemşirelik uygulamalarına ve hemşirelik bilimine dayalı standart bir dili temsil eder (Tastan ve ark., 2014). Aynı zamanda, hemşirelik bilişiminin geliştirilmesi için temel oluşturur. Bilgi ve verilerin tutarlılığını korumak için temel bir çerçeve sağlar (Zhang ve ark., 2021).

Dünyada hemşirelik bakım planlarının yürütülmesinde birçok sınıflandırma sistemleri kullanılmaktadır. Tastan ve arkadaşlarının (2014) yaptıkları çalışmada en sık kullanılan HSS'nin NANDA-I (Kuzey Amerika Hemşirelik Tanıları Birliği-Uluslararası), NOC (Hemşirelik Çıktıları Sınıflama Sistemi) ve NIC (Hemşirelik Girişimleri Sınıflama Sistemi) sistemleri olduğu belirlenmiştir (Tastan ve ark., 2014). NANDA-I, hemşirelik tanılarının belirlenmesinde; NOC, hemşirelik hedeflerinin belirlenmesi ve girişim sonuçlarının değerlendirilmesinde; NIC ise hedeflere ulaşmaya ve hastaların problemlerinin çözümüne yönelik hemşirelik girişimlerinde kullanılmaktadır (Bulechek ve ark., 2013; Moorhead ve ark., 2018; Herdman ve ark., 2021). Tüm bu sistemlerin hemşirelik bakım planında birlikte kullanımı ise NANDA-I, NOC, NIC (NNN) bağlantıları adı ile uygulanmaktadır. Bu bağlantılar için "NOC and NIC Linkages to NANDA-I and Clinical Conditions-Supporting Clinical Reasoning and Quality Care" adı ile yayınlanan kitap, rehber olarak kullanılmaktadır. Bu rehberde her bir hemşirelik tanısına yönelik olası NOC ve NIC'ler önerilmiştir (Johnson ve ark., 2012). NNN bağlantıları; bireyi laboratuvar bulgularından bilgi seviyesine, tutum ve davranışlarından fizyolojik durumuna kadar kapsamlı bir şekilde değerlendirmeyi, olası ya da mevcut sorunları saptamayı ve bu soruna yönelik girişimleri uygulamayı standart hale getirmektedir. Böylece hemşirenin ya da bakım vericinin hata ya da eksik uygulama yapması en aza indirilebilmekte ve bireye özgü kapsamlı bir bakım planı uygulanabilmektedir (Gencbas ve ark., 2018).

Literatürde hemşirelik bakımında NANDA-I, NOC ve NIC sistemlerinin etkinliğini değerlendiren birçok çalışma mevcuttur (Kautz ve Van Horn, 2008; Lee ve ark., 2011; Akkuş ve Akdemir, 2012; Azzolin ve ark., 2013 Gencbas ve ark., 2018). Yapılan sistematik bir derlemede, hemşirelik bakım planlarında standart dil kullanımının önemi vurgulanmasına rağmen NNN bağlantılarının hemşirelik sürecine entegre edildiği

ve birlikte değerlendirildiği çalışmaların sınırlı sayıda olduğu belirtilmiştir (Tastan ve ark., 2014).

Ülkemiz açısından hemşirelik bakım planlarında standart dil kullanımını incelendiğinde hastanelerde yalnızca hemşirelik tanılama sürecinde NANDA-I sisteminin kullanıldığı, diğer süreçlerde standart bir dil kullanılmadığı tespit edilmiştir (Yücel ve ark., 2011; Türen ve ark., 2017; Aksoy ve ark., 2019). Türkiye'de bu konu ile ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde ise, hemşirelik süreçlerine NNN bağlantılarının entegre edildiği ve hasta ve yakınlarını içeren bakım planlarının etkinliğinin değerlendirildiği çalışmaların oldukça az olduğu ve bu çalışmaların genellikle lisansüstü tezlerden oluştuğu görülmektedir (Savaşan, 2015; Ağırman, 2016; Gençbaş, 2016; Aybek, 2017; Aksoy, 2019; Zengin, 2020). Bu konuda yapılmış lisansüstü tezleri incelemenin NNN bağlantılarının kullanım alanları hakkında mevcut durumu ortaya koyacağı, bu bağlantılar kullanılarak yapılacak gelecekteki araştırmalara bir bakış açısı kazandıracığı ve hemşirelik uygulamalarına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu sistematik derlemenin amacı, Türkiye'de NANDA-I, NOC ve NIC sınıflama sistemlerinin etkinliğinin değerlendirildiği lisansüstü hemşirelik tezlerin incelenmesidir.

Araştırma soruları:

- 1- Türkiye'de NANDA-I, NOC ve NIC sınıflama sistemlerinin etkinliğinin değerlendirildiği tezler hangi yıllarda, hangi örneklem gruplarıyla, hangi anabilim dalında yürütülmüştür?
- 2- Türkiye'de NANDA-I, NOC ve NIC sınıflama sistemlerinin etkinliğinin değerlendirildiği tezlerin kapsamı nedir?
- 3- Türkiye'de NANDA-I, NOC ve NIC sınıflama sistemlerinin etkinliğinin değerlendirildiği tezlerden elde edilen ana sonuçlar nelerdir?

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın Tipi

Bu sistematik derlemenin verileri retrospektif olarak elde edilmiştir.

Araştırmaya Dahil Edilme Kriterleri

Tezin erişime açık olması, tam metnine ulaşılması, Türkçe dilinde yazılmış olması, yönteminde NANDA-I, NOC ve NIC sistemlerinin birlikte kullanılması, deneysel araştırma tasarımında yapılması ve hemşirelik alanında yapılmış olması araştırmanın dahil edilme kriterleridir.

Verilerin Toplanması

Veri taraması Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Ulusal Tez Merkezi veri tabanında 1-20 Nisan 2022 tarihleri arasında yapılmıştır. Tarama için "NANDA", "NOC",

“NIC”, “hemşirelik süreci”, “hemşirelik tanısı”, “sınıflama”, “hemşirelik çıktısı”, “hemşirelik girişimi” ve “hemşirelik” anahtar kelimeleri kullanılmıştır. Tarama 2012-2022 yılları arasında yayınlanan yüksek lisans ve doktora tezleri için yapılmıştır.

Araştırmanın verilerinin elde edilmesi ve değerlendirilmesi süreci PRISMA akış şemasında gösterilmiştir (Şekil 1) (Aşık ve Özen, 2019). Tarama sonucunda 133 teze ulaşılmıştır. Bu tezlerden farklı anahtar sözcüklerle tarandığında tekrarlı olarak karşılaşılan 26 tez ve dahil edilme kriterlerine uymayan 99 tez çalışma dışı bırakılmıştır. Dahil edilme kriterlerine uyan sekiz tez araştırma kapsamına alınmış ve tam metinleri detaylı incelenmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmanın verileri Microsoft Excel programında araştırmacılar tarafından oluşturulan veri özetleme

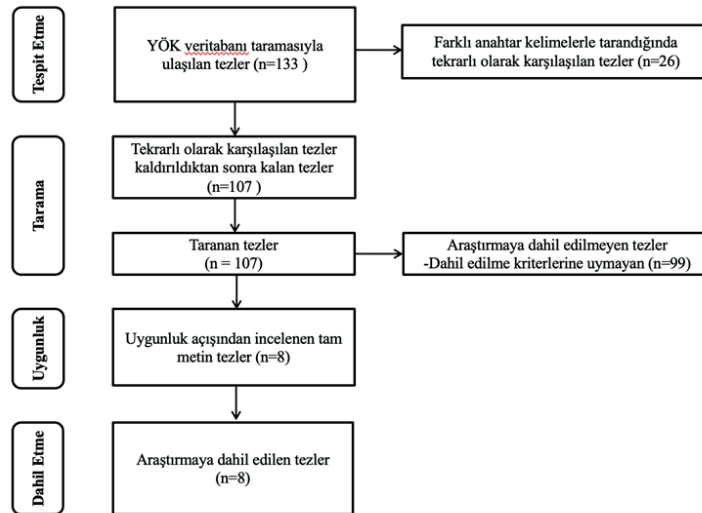
tablosuna kaydedilmiştir. Tezlerin yazarı ve yılı, türü, amacı, araştırmanın tipi, örnekleme, veri toplama yöntemi, kapsamı ve sonuçları bir tabloda özetlenmiştir. Tanımlayıcı istatistikler sayı ve yüzde şeklinde gösterilmiştir.

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmaya, erişime açık olan tezler dahil edildiği için etik kurul izni alınması gerekmemiştir.

BULGULAR

Tezlere ait tanımlayıcı özellikler Tablo 1’de gösterilmiştir. İncelenen tezlerin altısı doktora (%75) ve ikisi yüksek lisans (%25) tezidir. Tezlerin hepsi 2015 yılı ve sonrasında yapılmıştır. Tezlerin üçü Hemşirelik Esasları Anabilim Dalı (%37.5), ikisi Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı (%25), ikisi Hemşirelik Anabilim Dalı (%25.0) ve biri Psikiyatri Hemşireliği Anabilim Dalında (%12.5) yürütülmüştür.

Şekil 1. PRISMA akış şeması

Tablo 1. NANDA-I, NOC ve NIC Sınıflama Sistemlerinin Etkinliğinin Değerlendirildiği Lisansüstü Hemşirelik Tezlerinin Tanımlayıcı Özellikleri (n= 8)

Özellik	n	(%)
Türü		
Yüksek lisans	2	25
Doktora	6	75
Yayınlandığı yıl		
2015	1	12.5
2016	2	25.0
2017	1	12.5
2019	2	25.0
2020	2	25.0
Anabilim Dalı		
Hemşirelik Esasları Anabilim Dalı	3	37.5
Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı	2	25.0
Hemşirelik Anabilim Dalı	2	25.0
Psikiyatri Hemşireliği Anabilim Dalı	1	12.5

Tablo 2. NANDA-I, NOC ve NIC sınıflama sistemlerinin birlikte kullanıldığı lisansüstü hemşirelik tezlerinin özeti

Yazarı ve Yılı	Tez Türü	Amaç	Araştırmanın Tipi/Deseni	Örneklem	Yöntem Veri Toplama Araçları	Kapsamı	Sonuç
Savaşan, 2015	Doktora	Tidal Modelle dayalı psikiyatri hemşireliği yaklaşımının, etkisiz bireysel baş etme ve benlik kavramında bozulma tanısı alan alkol bağımlılarında etkisinin belirlenmesi	On Test-Son Test Değerlendirmeli, Kontrol Gruplu, Yarı Deneysel Çalışma	Alkol bağımlısı bireyler	1. Birey Tanıtım Formu, 2. Bağımlılık Profil İndeksi (BAPD), 3. Tedavi Motivasyonu Anketi (TMA), 4. Başa Çıkma Tutumlarını Değerlendirme Ölçeği (COPE), 5. Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri (BSO), 6. Beck Depresyon Envanteri (BDE) 7. Beck Anksiyete Envanteri (BAE)	Hasta Bakımı	Tidal Modelle dayalı psikiyatri hemşireliği yaklaşımının alkol bağımlıların pozitif yeniden yapılandırma ve gelişme, aktif başa çıkma, geri durma, duygusal sosyal destek kullanımı ve plan yapma puanlarını arttırmada, davranışsal olarak boş verme puanını ise düşürmede etkili olduğu bulunmuştur.
Ağrman Yanar, 2016	Yüksek Lisans	Hemşirelik sınıflama sistemleri kullanılarak hazırlanan rehber doğrultusunda verilen hemşirelik bakımının ileri derecede prematürelite nedeniyle yeni doğan yoğun bakımda bebeği yatan annelerin anksiyete düzeyine etkisinin belirlenmesi	Yarı Deneysel Çalışma	Prematüre bebeklerin anneleri	1. Anne Tanılama Formu 2. Bebeği Yeni doğan Yoğun Bakımda Yatan Annelere Yönelik Hazırlanmış Standart Bakım Rehberi 3. Beck Anksiyete Ölçeği	Hasta bakımı için hemşirelik bakımı	Anneler uygulanan hemşirelik uygulamalarının olumlu yönde etkisi olduğu görülmüştür. Deney grubundaki bireylerde, kontrol grubuna göre daha az anksiyete olduğu belirlenmiştir.
Gençbaş, 2016	Doktora	Huzurevinde yaşayan inkontinanslı yaşlı kadınlara NNN bağlantıları kullanılarak uygulanan bakım planının etkinliğinin değerlendirilmesi	Randomize Kontrollü Deneysel Çalışma	İnkontinanslı yaşlı kadınlar	1. Mini-Mental Test 2. Kişisel Tanıtım Formu 3. İnkontinans Şiddet İndeksi (İŞİ) 4. Üriner Distres Envanteri (UDL-6) 5. İnkontinans Yaşam Kalitesi Ölçeği (I-QOL) 6. NOC Ölçekleri	Hasta Bakımı	Deney grubunda yaşam kalitesinde gelişme, inkontinans şiddeti ve semptomlarında gerileme görülmüştür. NNN bağlantıları ile uygulanan hemşirelik bakım planının etkili olduğu bulunmuştur.
Aybek, 2017	Yüksek Lisans	Ev ziyaretlerinde üriner inkontinanslı yaşlılara NNN bağlantıları kullanılarak uygulanan hemşirelik bakımının etkinliğinin değerlendirilmesi	Randomize Kontrollü Deneysel Çalışma	İnkontinanslı yaşlı kadınlar	1. Kişisel Veri Toplama Formu 2. İnkontinans Şiddet İndeksi (İŞİ) 3. Üriner Distres Envanteri (UDL-6) 4. İnkontinans Yaşam Kalitesi Ölçeği (I-QOL) 5. NOC Ölçekleri	Hasta Bakımı	Deney grubunda yaşam kalitesinde gelişme, inkontinans şiddeti ve semptomlarında gerileme görülmüştür. Ev ziyaretleri ile NNN bağlantıları kullanılarak uygulanan hemşirelik bakımının etkili olduğu bulunmuştur.
Aksoy, 2019	Doktora	KOAH'lı hastalara GYA Modeli doğrultusunda NNN bağlantıları kullanılarak verilen hemşirelik bakımının değerlendirilmesi	Randomize Kontrollü Deneysel Çalışma	KOAH olan hastalar	1. Hasta Tanıtım Formu 2. Günlük Yaşam Aktiviteleri Veri Toplama Formu 3. Günlük Yaşam Aktivitelerini Etkileyen Faktörler Formu 4. Bağımlılık Bağımsızlık Düzgesi (BBÖ) 5. Bireyselleştirilmiş Bakım Ölçeği 6. Modified Medical Research Council 7. NOC Ölçekleri 8. Elektronik Hemşirelik Bakımı Yönetim Sistemi	Hasta bakımı	KOAH hastalarına GYA Modeli doğrultusunda NNN bağlantıları ile uygulanan hemşirelik bakımının hastaların dispne şiddetini, bağımsızlık düzeyini, bireyselleştirilmiş bakım algılarını ve hasta sonuçlarını olumlu yönde etkilediği saptanmıştır.

Tablo 2. (Devam) NANDA-I, NOC ve NIC sınıflama sistemlerinin birlikte kullanılacağı lisansüstü hemşirelik tezlerinin özeti

Yazarı ve Yılı	Tez Türü	Amaç	Araştırmanın Tipi/Deseni	Örneklem	Yöntem Veri Toplama Araçları	Kapsamı	Sonuç
Basit, 2019	Doktora	Web tabanlı olarak gerçekleştirilen hemşirelik süreci öğretiminin, son sınıf hemşirelik öğrencilerinin bakım planı hazırlama becerisi üzerine etkisinin incelenmesi	Yarı Deneysel Çalışma	Hemşirelik öğrencileri Deney: 64 Kontrol:67	1. Tanıtıcı Özellikler Formu, 2. Hemşirelik Bakım Planı (ön test - son test) 3. Öz Yeterlilik Formu	Hemşirelik Eğitimi	Müdahale grubundaki öğrencilerin web tabanlı öğretimden sonra daha fazla sayıda hemşirelik girişimi planladığı ve daha iyi hazırlayabildiği saptanmıştır. Müdahale grubundaki öğrencilerin bakım planı hazırlama ve hemşirelik sürecini yürütme konusunda kendilerini yeterli hissettikleri saptanmıştır.
Kestel, 2020	Doktora	Hemşirelik birinci sınıf öğrencilerine çevrimici öğrenme ortamı (moodle) ile harmanlanmış öğretimin hemşirelik süreci öğrenimine etkisini belirlemek	Son Test Kontrol Gruplu, Yarı Deneysel Çalışma	Hemşirelik öğrencileri Müdahale grubu: 83 Kontrol grubu: 103	1. Tanıtıcı Özellikler Formu 2. Son Test Yaka Bakım Planı 3. Memnuniyet Formu	Hemşirelik eğitimi	Müdahale grubu öğrencilerinin vakaya özgü daha fazla sayıda veriyi belirlediği, hemşirelik taması oluşturduğu ve girişim planladığı saptanmıştır. Harmanlanmış öğrenme yaklaşımının hemşirelik süreci konusunun öğretiminde etkili olduğu belirlenmiştir.
Zengin, 2020	Doktora	Kolonoskopi hazırlığı için NNN bağlantıları ile gerçekleştirilen hemşirelik uygulamalarının etkisinin değerlendirilmesi	Randomize Kontrollü Deneysel Çalışma	Kolonoskopi planlanan hastalar Deney:57 Kontrol:59	1. Hasta Bilgi Formu 2. Boston Bağırsak Temizliği Skalası (BBPS) 3. Bağırsak Hazırlığı Değerlendirme Formu 4. Telefonla Görüşme Formu 5. NANDA-I Hemşirelik Tanıları 6. NOC Ölçekleri Listesi 7. Hemşirelik Girişimleri 8. Kolonoskopi İşlemine Hazırlık İçin Seçilen NNN Bağlantıları	Hasta Bakımı	NNN bağlantılarıyla gerçekleştirilen hemşirelik uygulamalarının kolonoskopi işlemine hazırlık durumlarına etkisi olduğu saptanmıştır. NNN bağlantıları ile gerçekleştirilen hemşirelik girişimlerinin NOC puanlarını artırdığı görülmüştür.

NANDA-I: Kuzey Amerika Hemşirelik Tanıları Birliği- Uluslararası; NOC: Hemşirelik Çıktı Şekil arı Sınıflaması; NIC: Hemşirelik Girişimleri Sınıflaması; NNN: NANDA, NIC, NOC; KOAH: Kronik Obstrüktif Akciğer Hastalığı; GYA: Günlük Yaşam Aktiviteleri

Tezlerin yazarı, yılı, türü, amacı, araştırmanın tipi, örnekleme, veri toplama yöntemi, kapsamı ve sonuçları Tablo 2’de gösterilmiştir. Tezlerin örnekleme grubunu hastalar (n=5), hasta yakınları (n=1) ve hemşirelik öğrencileri (n=2) oluşturmuştur. Tezlerden dördünün yarı-deneysel, dördünün randomize kontrollü çalışma olduğu saptanmıştır. Hasta ve hasta yakını bakımı kapsamında yapılan çalışmalarda, üç sistemin birlikte kullanılmasının bakım üzerinde olumlu etkileri gösterilmiştir. Hemşirelik eğitimi kapsamında yapılan çalışmalarda üç sistemin birlikte kullanılmasının hemşirelik süreci öğretiminde etkili olduğu belirlenmiştir.

Yapılan tezlerin sonuçları incelendiğinde, Savaşan (2015)’ın alkol bağımlılarına Tidal Model’e dayalı NNN bağlantıları kullanılarak uyguladığı psikiyatri hemşireliği yaklaşımının, alkol bağımlısı bireylerde pozitif yeniden yorumlama ve gelişme, aktif başa çıkma, geri durma, duygusal sosyal destek kullanımı, plan yapma, davranışsal olarak boş verme durumları üzerinde olumlu etkileri olduğu ortaya konmuştur (Savaşan, 20). Ağırman (2016)’ın prematüre bebeği olan anneler ile yaptığı tez sonucunda NNN bağlantıları kullanılarak hazırlanan bakım rehberinin annelerin anksiyete düzeyini azaltmada etkili olduğu belirlenmiştir (Ağırman, 2016). İnkontinanslı yaşlılarda huzurevinde (Gençbaş, 2016) ve ev ziyaretlerinde (Aybek, 2017) NNN bağlantıları ile verilen hemşirelik bakımının inkontinans şiddetini, inkontinans semptomlarını ve yaşam kalitesini olumlu etkilediği saptanmıştır. KOAH’lı hastalara Günlük Yaşam Aktiviteleri (GYA) Modeli doğrultusunda NNN bağlantıları ile uygulanan bakım planının hastaların dispne şiddetini, bağımsızlık düzeyini, bireyselleştirilmiş bakım algılarını ve hasta sonuçlarını pozitif yönde etkilediği belirlenmiştir (Aksoy, 2019). Basit (2019)’ın Web tabanlı olarak gerçekleştirilen hemşirelik süreci öğretiminin, son sınıf hemşirelik öğrencilerinin bakım planı hazırlama becerisi üzerine etkisini incelemek üzere yaptığı tezde müdahale grubunun hemşirelik bakım planını daha iyi hazırlayabildikleri belirlenmiştir (Basit, 2019). Kestel (2020)’in tezinde ise, NNN bağlantılarının entegre edildiği harmanlanmış öğrenme metodu ile birinci sınıf hemşirelik öğrencilerinin hemşirelik sürecini öğrenmeleri konusunda olumlu sonuçlar elde edilmiştir (Kestel, 2020). Kolonoskopi hazırlığı için NNN bağlantıları ile yürütülen tezde, hemşirelik uygulamalarının kolonoskopi işlemine hazırlık durumlarına ve yeterli bağırsak temizliği sağlamak yönünde etkisi olduğu saptanmıştır (Zengin, 2020).

TARTIŞMA

Hemşirelik bakım planlarında standart dil kullanımının hasta bakım kalitesini artırmadaki ve hasta

çıkıntılarını iyileştirmedeki önemi bilimsel çalışmalar ile kanıtlanmıştır (Müller-Staub, 2006; Kautz ve Van, 2008; Zhang, 2021). Standart dil kapsamında hemşirelik bakımında dünyada sıklıkla kullanılan NNN bağlantılarının etkinliği ise elektronik hasta bilgi sistemine entegre edilmiş hastanelerde retrospektif olarak araştırılmış ve etkili olduğu saptanmıştır (Park, 2014; Sánchez-Almagro ve ark., 2022). Aynı zamanda deneysel çalışmalar ile de bazı spesifik hastalıklara yönelik düzenlenen NNN bağlantıları ile oluşturulan hemşirelik bakım planlarının etkinliği ortaya konmuştur (Zhang, 2021).

Bu sistematik derlemede incelenen NANDA-I, NOC ve NIC sınıflama sistemlerinin etkinliğinin değerlendirildiği lisansüstü hemşirelik tezlerinin çoğunluğunun doktora tezi olduğu, bu tezlerin 2015 yılı ve sonrasında yapıldığı, Hemşirelik Esasları Anabilim Dalı’nda yapılan tez sayısının daha fazla olduğu, tezlerin örnekleme grubunun çoğunlukla hastalardan oluştuğu, yarı-deneysel ve randomize kontrollü deneysel çalışma tasarımına sahip olduğu belirlenmiştir. Hasta veya yakınlarıyla yürütülen çalışmalarda, üç sistemin birlikte kullanılmasının bakım üzerinde olumlu etkileri gösterilmiştir. Hemşirelik öğrencileriyle yürütülen çalışmalarda da hemşirelik eğitiminde üç sistemin birlikte kullanılmasının hemşirelik süreci öğretiminde etkili olduğu belirlenmiştir. Deneysel ve yarı-deneysel tipte tasarlanan tezlerden elde edilen verilere göre NNN bağlantılarının hemşirelik sürecinde kullanımının etkinliği ortaya konmuştur.

Yapılan tezlerde inkontinanslı yaşlı bireyler, alkol bağımlılığı olan bireyler, kolonoskopi planlanan hastalar, prematüre bebeklerin anneleri, KOAH olan hastalar ve hemşirelik öğrencileri gibi çeşitli örnekleme gruplarında NNN bağlantıları ile oluşturulan hemşirelik bakım planlarının etkinliğinin çalışıldığı görülmektedir. Othman ve ark. (2020) tarafından NIC ve NOC sistemlerinin kullanıldığı araştırmaların incelendiği sistematik derlemede veri kaynaklarını hemşireler, hemşirelik öğrencileri, hastalar ve sağlık kayıtları oluşturmuştur. Bu çalışmalardaki hasta popülasyonları ruh sağlığı bozulmuş hastalardan kalp krizi geçirmiş hastalara, HIV ile enfekte hastalardan sigara kullanan yetişkinlere kadar geniş bir alanı kapsamaktadır (Othman ve ark., 2020). Yapılan çalışmalar incelendiğinde, kardiyak rehabilitasyonda, yaşlılarda düşmelere yönelik risk faktörlerin düzenlenmesinde, kalp yetmezliği yaşayan hastalarda semptom yönetiminde, üriner inkontinanslı yaşlılarda inkontinans şiddetinin azaltılmasında NNN bağlantıları uygulanan hemşirelik bakımının etkili olduğu kanıtlanmıştır (Moreira, et al., 2022; Iannicelli, et al., 2019; Gençbaş et al., 2018; Azzolin ve ark., 2013). NANDA-I, NOC ve NIC sistemlerinin

etkinliğini kapsamlı bir şekilde değerlendirme imkânı sağlayan bu derlemede belirlenen sonuçlar ile bu çalışmada elde edilen sonuçlar benzerlik göstermektedir. Hasta bakımına entegre edilmiş HSS'nin bakım kalitesini artırarak hasta çıktılarına olumlu etkilediği görülmektedir.

Standart sınıflandırma sistemlerinin bir diğer önemli katkısı hasta bakımının maliyet etkin yürütülmesini sağlamaktır. Chae ve ark. (2020)'nin NANDA-I, NOC ve NIC sistemlerini kullanarak oluşturulan hemşirelik bakım planlarını değerlendiren 24 çalışmayı inceledikleri derlemede, altı çalışmada hemşirelik girişimlerinin maliyetleri incelenmiş, maliyet etkin hemşirelik uygulamasının temelinde hemşirelik uygulamalarına karar verirken ve bu uygulamaları gerçekleştirirken harcanan sürenin mümkün olduğu kadar kısa olması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Bunu sağlamak için hemşirelik uygulamalarının önceden belirlenerek doğrudan uygulanabilmesinin maliyet etkin bir bakım sürecini yürütmede yardımcı olacağı değerlendirilmiştir (Chae ve ark., 2020). Bu çalışmada incelenen tezlerde hemşirelik bakım masraflarına yönelik bir değerlendirme yapılmamış, ancak hemşirelik bakımında kullanılan sınıflandırma sistemlerinin işgücü ve zaman kaybını önlemede (Aksoy, 2019; Zengin, 2020) ve maliyet etkin bir bakımın yürütülmesinde (Ağırman, 2016; Gençbaş, 2016; Aybek, 2017; Basit, 2019; Aksoy, 2019) etkili olduğu vurgulanmıştır.

Elektronik hasta bilgi sisteminde NANDA-I, NOC ve NIC sistemlerinin hemşirelik süreci içerisine entegre bir biçimde kullanılabilmesi yalnızca hasta bakım kalitesini ve hasta çıktılarına olumlu etkilemekle kalmaz aynı zamanda hemşirelerin yaptıkları tüm girişimlerin ve iş yükünün kayıt altına alınarak görünür olmasını sağlar (Aleandri ve ark., 2022; Setyaningrum, 2019). Aleandri ve arkadaşları yaptıkları çalışmada, hemşirelik bakım sürecinin standart ve sınıflandırılmış şekilde elektronik hasta kayıtlarında kullanımının hasta çıktılarının analizinin ek bir uygulama gerekmeden yapılabildiğini, bu durumun hata payını azaltıp, ekip içi hasta devrini kolaylaştırdığını belirtmişlerdir (Aleandri ve ark., 2022). Bu çalışmada da, özellikle hasta bakımına yönelik olarak inceleme yapılan tezlerde hemşirelerin tüm iş planlarının kayıt altına alınması hatta performanslarının bu sistem üzerinde değerlendirilmesine olanak sağlanması vurgulanmıştır (Savaşan, 2015; Gençbaş, 2016; Aybek, 2017; Ağırman, 2019; Zengin, 2020).

Hemşirelik bakım planlarının hasta bilgi sistemine entegre bir şekilde yürütülmesinin hemşirelik sürecini yönetmede zaman kaybını önlemek ve ekip içi iletişimi kolaylaştırmak adına önemli olduğu vurgulanmıştır (Saputra ve Arif, 2019; Setyaningrum ve ark., 2019). Aksoy (2019)'un KOAH'lı hastalar ile yapmış olduğu

tez dışında yapılan diğer tezlerde hasta bakımının etkinliği kâğıt üzerinde yapılan bakım planları üzerinden değerlendirilmiştir. Bu durumun araştırmacılarda zaman kaybına neden olduğu, ekip içi iletişimi engellediği, hata oranını artırdığı belirtilmiştir (Savaşan, 2015; Ağırman, 2016; Gençbaş, 2016; Aybek, 2017; Zengin, 2020; Kestel 2020).

ÇALIŞMANIN GÜÇLÜ YÖNLERİ VE SINIRLILIKLARI

Bu sistematik derleme ile hemşirelik bakımında ve eğitiminde standartlaştırılmış sınıflandırma sistemlerinin önemi vurgulanmış ve konu ile yapılan çalışmaların sınırlı sayıda olduğu ortaya konmuştur. Bu çalışmalarda yer alan NNN bağlantılarının kullanım alanları ortaya konularak gelecekteki araştırmalara ve klinik uygulamalara katkı sağlanmıştır. Ayrıca NANDA-I, NOC ve NIC sistemlerinin birlikte ve girişimsel çalışmalarda kullanımına dikkat çekmek açısından sistematik olarak inceleme yapılması çalışmanın güçlü yönleridir.

Çalışmanın yalnızca tez tarama motoru üzerinden ve Türkçe dilindeki çalışmalardan elde edilen veriler üzerinden inceleme yapılması sınırlılığı olabilir.

SONUÇ

Bu sistematik derlemede, NNN bağlantıları ile yapılan bakım planının etkinliğinin değerlendirildiği lisansüstü tezler belirlenmiş ve dünyada sıklıkla uygulanan HSS'nin ülkemizde de kullanımını artırmaya yönelik farkındalık yaratılmaya çalışılmıştır. Yalnızca sekiz çalışmaya ulaşılan çalışmada tezlerin daha çok doktora tezi kapsamında yürütüldüğü ve yalnızca bir çalışmada elektronik hasta bilgi sistemi üzerinden uygulamaların kaydedildiği belirlenmiştir. Hemşirelik bakım planının standartlaştırılmasının hemşirelik uygulamalarını kayıt altına alma, görünürlüğü artırma, maliyet etkin bakım uygulayabilme, insan gücü ve zamandan tasarruf edebilme gibi katkıları olmasına rağmen bu konuda yapılan çalışmaların çok az sayıda tespit edilmesi bu alanda planlanan çalışmaların artırılmasını kaçınılmaz kılmaktadır. Bu sistematik derleme sonucunda; NANDA-I, NOC ve NIC sistemlerinin birlikte kullanıldığı lisansüstü tezlerin son yıllarda artış gösterdiği fakat sayısının az olduğu bulunmuştur. Üç sistemin birlikte kullanılmasının hasta bakımı ve hemşirelik eğitiminde olumlu etkilerinin olduğu görülmektedir. HSS'nin hemşirelik bakımını içeren tüm alanlara entegre edilmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir. NNN bağlantıları kullanılarak çeşitli hasta, hasta yakını, hemşirelik öğrencisi ve hatta sağlıklı bireylerden oluşan popülasyonlarda hemşirelik bakım planlarının etkinliğinin değerlendirildiği

daha çok bilimsel çalışmaya ihtiyaç vardır. Ayrıca bu bakım planlarının elektronik ortamda kayıt altına alınabileceği sistemlerin üretilmesi konusunda çalışmaların yürütülmesi önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Ağırman Yanar M. (2016). Bebeği yenidoğan yoğun bakım ünitesinde yatan annelere yönelik geliştirilen bakım standartlarının annelerin anksiyete düzeyine etkisinin belirlenmesi. İstanbul Medipol Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Akkuş, Y., & Akdemir, N. (2012). Improving the quality of life for multiple sclerosis patients using the nurse-based home visiting model. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, 26(2), 295-303. <https://doi.org/10.1111/j.1471-6712.2011.00933>
- Aksoy, M. (2019). KOAH'lı hastalara Günlük Yaşam Aktiviteleri Modeli doğrultusunda NANDA tanıları, NOC, NIC kullanılarak verilen hemşirelik bakımının değerlendirilmesi. Atatürk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Hemşirelik Esasları Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Erzurum.
- Aleandri, M., Scalorbi, S., & Pirazzini, M. C. (2022). Electronic nursing care plans through the use of NANDA, NOC, and NIC taxonomies in community setting: A descriptive study in northern Italy. *International Journal of Nursing Knowledge*, 33(1), 72-80. <https://doi.org/10.1111/2047-3095.12326>
- Aşık, Z., & Özen, M. (2019). Meta-analiz basamakları ve raporlanması. *Turkish Journal of Family Medicine & Primary Care*, 13(2), 232-240. <https://doi.org/10.21763/tjfmpr.569924>
- Aybek, A. (2017). Üriner inkontinanslı yaşlılara ev ziyaretleri ile verilen hemşirelik bakımının etkinliğinin değerlendirilmesi. Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Gülhane Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Azzolin, K., Mussi, C. M., Ruschel, K. B., de Souza, E. N., de Fátima Lucena, A., & Rabelo-Silva, E. R. (2013). Effectiveness of nursing interventions in heart failure patients in home care using NANDA-I, NIC, and NOC. *Applied Nursing Research*, 26(4), 239-244. <https://doi.org/10.1016/j.apnr.2013.08.003>
- Basit, G. (2019). Web tabanlı hemşirelik süreci öğretiminin hemşirelik son sınıf öğrencilerinin bakım planı hazırlama becerisine etkisi. Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Esasları Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara.
- Bulechek, G. M., Butcher, H. K., Dochterman, J. M., & Wagner, C. (2013). *Nursing interventions classification*. Mosby.
- Chae, S., Oh, H., & Moorhead, S. (2020). Effectiveness of nursing interventions using standardized nursing terminologies: an integrative review. *Western Journal of Nursing Research*, 42(11), 963-973. <https://doi.org/10.1177/0193945919900488>
- Gençbaş, D., Bebis, H., & Cicek, H. (2018). Evaluation of the efficiency of the nursing care plan applied using NANDA, NOC, and NIC linkages to elderly women with incontinence living in a nursing home: a randomized controlled study. *International Journal of Nursing Knowledge*, 29(4), 217-226. <https://doi.org/10.1111/2047-3095.12180>
- Gençbaş, D. (2016). Huzurevinde yaşayan inkontinanslı yaşlı kadınlara NANDA, NOC, NIC (NNN) bağlantıları kullanılarak uygulanan hemşirelik bakım planının etkinliğinin değerlendirilmesi. Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Gülhane Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara.
- Herdman, T. H., Kamitsuru, S., & Lopes, C. T. (2021). NANDA International nursing diagnoses: Definitions & classification, 2021-2023. Thieme.
- Iannicelli, A. M., De Matteo, P., Vito, D., Pellecchia, E., Dodaro, C., Giallauria, F., & Vigorito, C. (2019). Use of the North American nursing diagnosis association taxonomies, nursing intervention classification, nursing outcomes classification and NANDA-NIC-NOC linkage in cardiac rehabilitation. *Monaldi Archives for Chest Disease*, 89(2), 137-146. <https://doi.org/10.4081/monaldi.2019.1060>
- Johnson, M., Moorhead, S., Bulechek, G., Butcher, H., Maas, M., & Swanson, E. (2012). NOC and NIC linkages to NANDA-I and clinical conditions-supporting clinical reasoning and quality care. Mosby.
- Kautz, D. D., & Van Horn, E. R. (2008). An exemplar of the use of NNN language in developing evidence-based practice guidelines. *International Journal of Nursing Terminologies and Classifications : The Official Journal of NANDA International*, 19(1), 14-19. <https://doi.org/10.1111/j.1744-618X.2007.00074.x>
- Kestel, S. (2020). Çevrimiçi öğrenme ortamı (Moodle) ile harmanlanmış öğretimin hemşirelik süreci öğrenimine etkisi. Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Esasları Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara
- Lee, E., Park, H., Nam, M., & Whyte, J. (2011). Identification and comparison of interventions performed by Korean school nurses and U.S. school nurses using the Nursing Interventions Classification (NIC). *The Journal of School Nursing: The Official Publication of the National Association of School Nurses*, 27(2), 93-101. <https://doi.org/10.1177/1059840510391095>
- Moorhead, S., Swanson, E., Johnson, M., & Maas, M. L. (2018). *Nursing Outcomes Classification (NOC)* Elsevier.
- Moreira, R. P., Guerra, F. V. G., Ferreira, G. D. O., Cavalcante, T. F., Felício, J. F., Ferreira, L. C. C., & Guedes, N. G. (2022). Effects of the nursing intervention Fall prevention in older adults with arterial hypertension using NANDA-I, NIC, and NOC. *International journal of nursing knowledge*, 33(2), 147-161.
- Müller-Staub, M., Lavin, M. A., Needham, I., & van Achterberg, T. (2006). Nursing diagnoses, interventions and outcomes application and impact on nursing practice: systematic review. *Journal of Advanced Nursing*, 6(5), 514-531. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2648.2006.04012.x>
- Noh, H. K., & Lee, E. (2015). Relationships among NANDA-I diagnoses, nursing outcomes classification, and nursing interventions classification by nursing students for patients in medical-surgical units in Korea. *International Journal of Nursing Knowledge*, 26(1), 43-51. <https://doi.org/10.1111/2047-3095.12044>
- Othman, E. H., Shatnawi, F., Alrajabi, O., & Alshraideh, J. A. (2020). Reporting nursing interventions classification and nursing outcomes classification in nursing research: a systematic review. *International Journal of Nursing Knowledge*, 31(1), 19-36. <https://doi.org/10.1111/2047-3095.12265>
- Park, H. (2014). Identifying core NANDA-I nursing diagnoses, NIC interventions, NOC outcomes, and NNN linkages for heart failure. *International Journal of Nursing Knowledge*, 25(1), 30-38. <https://doi.org/10.1111/2047-3095.12010>
- Sánchez-Almagro, C. P., Romero-Sánchez, J. M., White-Ríos, M., González del Pino, C. A., & Paloma-Castro, O. (2022). NANDA International nursing diagnoses in the coping/stress tolerance domain and their linkages to Nursing Outcomes Classification outcomes and Nursing Interventions Classification interventions in the pre-hospital emergency care. *Journal of Advanced Nursing*, 78(10), 3273-3289. <https://doi.org/10.1111/jan.15280>
- Saputra, C., & Arif, Y. (2019). Nursing informatics system in health care delivery. *KnE Life Sciences*, 4(10), 38-46. <https://doi.org/10.18502/cls.v4i10.3827>
- Savaşan, A. (2015). Etkisiz bireysel baş etme ve benlik kavramında bozulma hemşirelik tanısı alan alkol bağımlılarında Tidal (Gel-Git) Model'e dayalı psikiyatri hemşireliği yaklaşımının etkisi. Ege Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Psikiyatri Hemşireliği Anabilim Dalı, Doktora Tezi, İzmir.

- Setyaningrum, E. E., Nurjannah, I., & Rustiyaningsih, A. (2019). Effect of NANDA-I, NIC, and NOC documentation system training on quality of nursing care documentation in the perinatal ward of Yogyakarta Regional Public Hospital. *Belitung Nursing Journal*, 5(5), 180-191. <https://doi.org/10.33546/bnj.770>
- Tastan, S., Linch, G. C., Keenan, G. M., Stifter, J., McKinney, D., Fahey, L., Lopez, K. D., Yao, Y., & Wilkie, D. J. (2014). Evidence for the existing American Nurses Association-recognized standardized nursing terminologies: A systematic review. *International Journal of Nursing Studies*, 51(8), 1160-1170. <https://doi.org/10.1016/j.ijnurstu.2013.12.004>
- Türen, S., Çetinkaya Işık, F., Uzun Morgül, N., & Atakoğlu, R. (2017). Koroner yoğun bakımda kalp yetersizliği hastaları için belirlenen hemşirelik tanıları ve NANDA'ya uygunluğunun değerlendirilmesi, 8(17), 115-120. <https://doi.org/10.5543/khd.2017.18199>
- Yücel, Ş. Ç., Eşer, I., Kocaçal Güler, E., & Khorshid, L. (2011). Nursing diagnoses in patients having mechanical ventilation support in a respiratory intensive care unit in Turkey. *International Journal of Nursing Practice*, 17(5), 502-508. <https://doi.org/10.1111/j.1440-172X.2011.01959>
- Zengin, H. (2020). Kolonoskopi hazırlığı için NANDA-I, NIC ve NOC bağlantıları ile gerçekleştirilen hemşirelik uygulamalarının etkisi. Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara.
- Zhang, T., Wu, X., Peng, G., Zhang, Q., Chen, L., Cai, Z., & Ou, H. (2021). Effectiveness of standardized nursing terminologies for nursing practice and healthcare outcomes: a systematic review. *International Journal of Nursing Knowledge*, 32(4), 220-228. <https://doi.org/10.1111/2047-3095.12315>